

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΑΚΤΗΡ ΗΛΕΝΗ ΚΟΝΤΑ ΕΠΙΤΟΜΟΓΡΑΦΗΤΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1939

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙΙ

Ε.Ι.Α. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ROBERT DREYFUS

Ο ΜΑΡΣΕΛ ΠΡΟΥΣΤ 17 ΧΡΟΝΩΝ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ ΚΑΙ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ

Μετάφραση ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ (*)

Οι αληθινές του σχέσεις θα αναπτυχθούν κάτω από τον ίσκιο αυτών των προστατριών, που είναι ανείπωτα θελκτικές, πνευματώδεις και ξακουσμένες. Αυτό του ανοίγει το δρόμο για άλλα διάσημα σπίτια του Παρισιού, και του δίνει τα μέσα να ξεπεταχτή (θα έλεγα να λανσαριστή) σ' όλες τις μπάντες του «μικρόκοσμου», γιατί τον τσουρουφλίζει ή τρελλή επιθυμία να διατρέξει όλους τους μαιάντρους του, να κατακτήσει όλα τα μυστικά του. Αργότερα, πολύ αργότερα, όταν θα ζή αποτραβηγμένος κάτω από τα χρόνια μιάς ατέλειωτης φυσικής οδύνης και μιάς σκυλίσιας δουλιάς, ή τέχνη του θα δώσει μιάν έρμηνεία των θησαυρών που μάζεψε σε σωρούς ή άκόρεστη πείρα του, προσφέροντας στον κόσμο με άπλοχεριά πιο πολλά παρ' ό,τι πήρε απ' αυτόν.

Αλλά για την ώρα, του φτάνει να θέλη να διαλέξει το κλίμα που μέσα σ' αυτό θα ζήσει με το έκλεπтусμένο γούστο του και με την πεισματερή του περιέργεια. Έγκαινιάζει το λοιπόν, σαν καλόδεχτος νέος έρασιτέχνης, τη μαθητεία της ποιητικής θεώρησης της κοινωνίας.

Ο Προύστ αγαπά ακόμα τον κόσμο εξ αίτιας του έαυτού του, αρχίζει μονάχα να πραγματοποιή το ριζικό του.

Δε θα με πιστέψετε αν φτάσω ίσαμε το σημείο να σās πω, πώς αυτή ή εξέλιξη πέρασε άπαρατήρητη στο Λύκειο, και πώς την ύποδεχτήκαμε πιο πολύ με γέλια παρά με αποδοκιμασίες. Η ανόητη γνώμη που είχαμε για τον Προύστ τά έλεγε κοφτά: Θα έμενε πάντα ένας «σνόμπ» που θα ξόδευε το ταλέντο του και θα σπαταλούσε το πνεύμα του. Λυπηρό, μά τί μπορούσαμε να κάνουμε; Τίποτ' άλλο, έξόν να τον προγκάρουμε, πράγμα που δεν έλειπε.

(*) Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος.

Έτσι, οι φιλολογικές παρέες (είχαμε στο Λύκειο ένα είδος μικροσκοπικού όμιλου) τρέμανε πάντα μπρός στον κοσμικό κίνδυνο που θα μπορούσαν να τον έλεγαν ρόζ κίνδυνο, ίσαμε την ήμέρα που τά γερασμένα μέλη τους αφήνονταν να σκανδαλίζονται απ' αυτόν.

Έδω πρέπει να θαυμάσουμε την ξάστερη ειλικρίνεια ενός πνευματώδέστατου φιλόσοφου, του Julien Benda, που μου έλεγε έδω και είκοσι χρόνια, πριν από τη μεγάλη έπιτυχία των βιβλίων του: « Βρήκα για ποιό λόγο δεν πάω στον κόσμο: γιατί δε με καλούν... »!

Από τότε που τον καλέσανε, δεν έφερε μεγάλη αντίσταση.

Μα ή περίπτωση Προύστ είναι διαφορετική, είναι μοναδική περίπτωση. Δεν μπήκε στον κόσμο από τη λογοτεχνία, καθώς οι περισσότεροι συγγραφείς της έποχής του, κάθε άλλο.

Δε θα είχαμε σήμερα τον «Έναν έρωτα του Σβάν» ούτε και τους «Guermantes», αν τριάντα χρόνια πριν δεν αποφάσιζε να ζήσει σαν άγουρος και υπερβολικός κοσμικός.

**

Η άλληλογραφία μας με τον Προύστ ήταν φυσικό να σταματήσει έδω για πολλά χρόνια.

Αν είχε κανείς δρεξη να μαζέψει τά γράμματά του εκείνης της έποχής, φαντάζομαι πώς την καλύτερη συγκομιδή θα την έκανε μέσ' στα συρτάρια της κυρίας Στράους ή της κυρίας de Cheigné. Ωστόσο, βρήκα ακόμα μερικά του χειρόγραφα, στα όποια είχα βάλει τη χρονολογία του Νοεμβρίου του 1888. Ήτανε σχεδιάσματα προορισμένα για το μικρό φιλολογικό περιοδικό, που το βγάζαμε για να περνά ή ώρα μας στο Λύκειο. Το τιτλοφορούσαμε

« La Revue Lilas », γιατί έβγαίνει με ξώφυλλο μαβί άνοιχτό, τέτοιο που είχανε τὰ μικρά τετράδια τῶν 10 — 15 λεπτῶν, πού τὰ διαλέξαμε γι' αὐτή τὴ δουλειά ἀπὸ τὸ χαρτοπωλεῖο τῆς στοᾶς τῆς Χάβρης.

Ἴδου τὰ ἄγια λείψανα τοῦ Μαρσέλ Προύστ :

« Γιὰ τὴ « Revue Lilas »

» Μὲ τὴν ἐπιφύλαξη νὰ σκιστοῦν ἀργότερα

» Στὸν ἀγαπητό μου φίλο Ζὰκ Μπιζέ

» Δεκαπέντε χρονῶν. Ἡ ὥρα τῆς νύχτας. Ὀκτώ-
βριος.

» Ὁ οὐρανὸς ἔχει χρῶμα σκουρο μενεξελί με λαμπερὲς βουλές ἀπάνω. Ὅλα τὰ πράγματα εἶναι μαῦρα. Νά οἱ λάμπες, ἡ φρίκη τῶν κοινῶν πραγμάτων. Μὲ πιέζουν. Ἡ νύχτα πού πέφτει σάν ἓνα μαῦρο καπάκι, κλείνει τὴν δλάνοιχτη ἐλπίδα στὴ μέρα πού φεύγει. Αὐτὴ εἶναι ἡ φρίκη τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ ἡ ἀγρύπνια τῶν πρώτων βραδυνῶν ὥρων, τὸν καιρὸ πού ἀπάνω ἀπὸ μένα παίζουν βάλς καὶ ἀκούω τὸν ἐνοχλητικὸ θόρυβο πού κάνουν τὰ κουταλοπήρουνά στο διπλανὸ δωμάτιο . . . »

« Δεκαεφτά χρονῶν. 11 τὸ βράδυ. Ὀκτώβριος.

» Ἡ λάμπα ἀχνοφέγγει τὰ σκοτεινὰ παραγώνια τῆς κάμαράς μου καὶ κάνει ἓνα μεγάλο κύκλο ἀπὸ ζωηρὸ φῶς, ὅπου χωράει τὸ χέρι μου πού γίνεται ξαφνικὰ κερμιπαρένιο, τὸ βιβλίο μου, τὸ γραφεῖο μου.

» Στὸν τοῖχο γαλαζοβάφονται λεπτὰ κρόσια φεγγαριοῦ πού μπῆκαν ἀπὸ τὸ ἀδιόρατο ἀνοιγμα τῆς κόκκινης ταπετσαρίας. Ὅλοι κοιμήθηκαν μέσ' στὸ μεγάλο διαμέρισμα. . . Μισοανοίγω τὸ παράθυρο γιὰ νὰ ἴδῶ μιὰ τελευταία φορὰ τὸ ἀπαλό, τὸ ἀχνορόδινο καὶ ὀλοστρόγγυλο πρόσωπο τῆς φίλης μου τῆς σελήνης. Ἀγροικῶ κάτι σάν τὴ δροσερή, σάν τὴν ψυχρὴ ἀνάσα ὄλων τῶν πραγμάτων πού κοιμοῦνται — τὸ δέντρο ἀπ' ὅπου ξεσταλάζει γαλάζιο φῶς — ἓνα ὠραῖο γαλαζόφωτο πού μεταμορφώνει στὸ μακρὸς ἀνάμεσα ἀπὸ ἓνα ἀμαξόδρομο, σάν ἓνα πολικὸ τοπίο ἠλεκτροφῶτιστο, τὰ χλωμὰ καὶ κυανὰ λιθόστρωτα.

» Ἐπάνω ἀπλώνονται οἱ ἀτέλειωτοι κυανοὶ κάμποι ὅπου ἀνθοβολοῦν τρυφερὰ ἀστέρια. . .

» Ἐκλείσα ξανά τὸ παράθυρο. Ἐπῆσα. Ἡ λάμπα μου, βαλμένη κοντὰ στὸ κρεβάτι μου πάνω σ' ἓνα τραπεζάκι, ἀνάμεσα σὲ γυαλικά, σὲ μπουκαλάκια, σὲ δροσιστικά πιοτά, σὲ βιβλιάρικα με πολῦτιμο δέσιμο, σὲ φιλικὰ ἢ ἐρωτικὰ γράμματα, φωτίζει ἀχνὰ στὸ βάθος τὴ βιβλιοθήκη μου.

» Θεῖα στιγμή! Τὰ κοινὰ πράγματα, καθὼς ἡ φύση, τὰ καθαγίασα μὴ μπορώντας νὰ τὰ νικήσω. Τὰ ἔντυσα με τὴν ψυχὴ μου, με εἰκόνες ἐνδόμυχες μεγαλόπρεπες.

» Ζῶ στὰ ἄδυτα ἐνός βωμοῦ ἀνάμεσα σὲ μιὰ μαγεῖα. Εἶμαι τὸ κέντρο τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ καθένα μου χαρίζει συγκινήσεις καὶ αἰσθήματα ὑπέροχα ἢ μελαγχολικά πού τὰ χαίρομαι. Εἶναι μαλακὰ σ' αὐτὸ τὸ κρεβάτι. . . Ἀποκοιμιέμαι. »

« Εἶδα τὸν Ζὺλ Λεμαίτρ γιὰ πρώτη φορὰ. Ὁραῖο κεφάλι νεαροῦ ταύρου, πρόσωπο ὄνειροπόλου φαύνου με μάτια ὀλογάλανα, γαλάζια σάν τὸ ἀντικαθρέφτισμα τῆς ἀτράγενης (1) πάνω σὲ καθάρια πηγὴ. Δὲν καταλαβαίνω τὴν ἀδιαφορία του γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ πράξη τοῦ Darzens (2), καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα πού δὲ μιλάει γιὰ τὸ Μεβιστό, τὸν ὑπέροχο αὐτὸ Χριστὸ πού ἔκανε σ' ὄλους ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση. Σχεδὸν Ἰσάκιος τοῦ θείου Μουνέ, κανένας ἄλλος τραγωδὸς δὲ μπορεῖ νὰ τὸν φτάση. Γιατί δὲν τὸν παίρνει τὸ « Οὐδέον », ἀντὶ νάχη αὐτὸ τὸ σαχλὸ Χ. . . νὰ ντροπιάζη τοὺς ὑπέροχους στίχους τῆς « Athalie » ; (Ἡ δ. Βεμπέρ εἶναι ἐξοχηὼς Zacharie, ὁ Τεσαντιέ πολὺ ἀδύνατος. Ἄν εὐκαιρήσω, θὰ σὰς μιλήσω τὴν ἄλλη φορὰ γιὰ τὴν καταπληκτικὴ αὐτὴ Βεμπέρ.) Ἐξαιρετικὰ καλὴ ἢ Ἀλίκη Λαβινὺ στὰ « Χαριτολογήματα τῆς Χρονιάς ». Στὴ σκηνὴ τοῦ χοροῦ ἔδωσε μιὰ θαυμάσια ἐννοια τῆς εὐρυθμίας.

» Πολὺ λεπτὴ ἢ ἀληθινὰ ἐξοχη μίμηση ἐνός « entrechat » πού ἐκτελέστηκε με ἀβίαστη ἐξακολουθητικὴ σάν αὐτόματο τὴν ὥρα τῆς συνομιλίας τῶν δύο χορευτριῶν. Ἀπὸ τὴν ἀντίθεση, καθὼς θὰ ἔλεγε κάποιος δάσκαλος, ἀναβλύζει μιὰ ἀναπάντεχη κωμικὴ ρουκέτες γέλιου διαπερνοῦν τὴν αἴθουσα (3). Ἡ μίμηση τοῦ Πάουλους εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀληθινὴ, καὶ χρωσιέται στὴ γοητευτικὴ καλλιτέχνιδα με τὸ πιὸ εὐλύγιστο σῶμα, με τὸ λεπτότατο δέρμα, με τὴν πιὸ δροσερὴ φωνή. Ἡ δ. Υ. . . μετρία ὡς « Μινιόν ». Γιατί προσθέτει τόσοις « κυματισμούς » ;

» Τὴ στιγμὴ τοῦ « Ἀσματος τοῦ Μπαλέτου » θὰ νόμιζε κανεὶς, μὰ τὴν ἀλήθεια, πὼς βρίσκεται στὸ ἐμποροπάζαρο τοῦ Νεϊγύ, καθὼς μοῦ εἶπε μιὰ ἐξαιρετικὴ κυρία.

» Σημειώστε στὴ « Σταχτοπούτα » τίς χει-

(1) Εἶδος φυτοῦ με ἄνθη μπλε ἀνοιχτά, κοινῶς περβάνς (pervenche). (Σημ. τοῦ μεταφρ.)

(2) « I. Amante du Christ », εὐαγγελικὴ σκηνὴ γραμμένη ἀπὸ τὸν Ροδόλφο Darzens πού παίχτηκε στὸ Ἐλεύθερο Θέατρο. Ὁ Ζὺλ Λεμαίτρ ἔκανε λόγο γι' αὐτὴ στὴν ἐπιφυλλίδα του τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1898. (Σημ. τοῦ συγγραφέα).

(3) Πρόκειται γιὰ τὸν γνωστὸ ἐπιφυλλιδογράφου καὶ θεατρικὸ κριτικὸ Φραγκίσκο Sarcey, πού γεννήθηκε τὸ 1827 στὴ Doudeau κοντὰ στὸ Παρίσι. Σάν κριτικὸς βιβλίων καὶ σὰ μυθιστοριογράφου, στάθηκε κατώτερος ἀπὸ τὸν δραματικὸ φεγετονίστ. Τὰ ἄρθρα του γιὰ τὸ θέατρο τυπώθηκαν ἀργότερα σὲ τόμους με τὸν γενικὸ τίτλου « Σαράντα χρόνια θεάτρου » (Σημ. τοῦ μεταφρ.). Ὁ Σαρσαί, ὅταν κανένα ἔργο τοῦ ἔδινε κέφι, ἔγραφε τὴν τυπικὴ αὐτὴ φράση στὴν ἐπιφυλλίδα τοῦ « Temps » : « Ρουκέτες γέλιου διέσχισαν τὴν αἴθουσα ». (Σημ. τοῦ συγγραφέα).

ρονομίες της Τερέζας την ώρα του χορού της Νίκης. Είναι ανώτερη από τον Πάουλου. Πολύ άτονη ή έκτέλεση των «πιε ντέ μουτόν». Για να μεταχειριστώ μια έκφραση που σάς τήν κορφολογώ από τα ίδια χείλη της κ. Theo (1), γυρνάμε στη «Μιμή».

Δύσκολο να βγάλη κανείς νόημα από αυτό το κείμενο των «θεατρικών σημειώματων», γιατί είναι όλο παραγεμισμένα και σβυσίματα.

Δημοσιεύτηκαν άραγε ποτέ, ύστερα φυσικά από διόρθωση, στη «Revue Lilas»; Δεν ξέρω, γιατί τα τεύχη του μικρού και σεμνού αυτού περιοδικού εξαφανίστηκαν. Μά δεν είναι λιγάκι περίεργο αυτό το «essai» των θεατρικών χρονογραφημάτων; Με το θαυμασμό του στο Ρακίνα και στους μεγάλους έρμηνευτές της κλασικής τραγωδίας («Αταλί», «Φαίδρα», «θεΐος Μουνέ», δηλ. Μουνέ-Σουλλύ, Λά Μπερνά, . . .) ο συγγραφέας τους μοιάζει σαν αδερφός με το παιδί του Σβάν, που «το αντίκρουσμα του Μωμπάν που έβγαίνει ένα απόγευμα από το Γαλλικό Θέατρο έγέννησε στην καρδιά του έρωτικά μεράκια και καημούς», και που «έβαζε στην άράδα, ανάλογα με το ταλέντο τους, τα λαμπρότερα αστέρια μας (Σαρά Μπερνάρ, Λά Μπερνά, Μπαρέ, Μαγδαληνή Μπροάν, Ζάν Σαμαρύ)», αλλά αδερφός πρωτότοκος, πιο ξεθαρρεμένος, που συχνάζε στα μικροθέατρα και καταβρόχθιζε κάθε Κυριακή τις κομψογραμμένες έπιφυλλίδες του Ζύλ Λεμαίτρ που είχε την τύχη να τον συναντήσει «για πρώτη φορά» (πιθανότατα στο σπίτι της κ. Στράους), είχε διαβάσει χωρίς άλλο το άρθρο του της 6ης Αύγουστου 1888 με τον τίτλο «Στο θερινό Άλκαζάρ» και το άλλο της 10ης Σεπτεμβρίου «Στο θερινό Τσίρκο», και τα βρήκε, τόσο ωραία, που έμπνεύστηκε απ' αυτά και θέλησε κι' αυτός να κάνει τα ίδια . . . Ο τολμηρός και διακοσμητικός έμπρεσσιονισμός του Λεμαίτρ, που ήτανε τότε στο άνθος του, τον κατακτά και τον παρασύρει. Θέλοντας να παραβγῆ, δέ διστάζει να κριτικάρη σαν τον άλλον ένα παρωδιακό χορό, μια μίμηση του Πάουλου, μια έπιθεώρηση του τέλους της χρονιάς, τις χειρονομίες της Τερέζας, πασχίζοντας να δείξη πώς από το γραφτό του βγαίνει τόση τέχνη, περισσότερη τέχνη ίσως παρά από τα άριστοκρατικά θέατρα του Ωδείου ή της Κωμωδίας. Πρέπει να το όμολογήσουμε: Αυτό που πάει να δώση στους ανάγνωστες της «Revue Lilas», δεν είναι παρά μίμηση του Ζύλ Λεμαίτρ. Ένω ό τόνος εκείνος που άληθινά του άνήκει, θά μείνει δικός του, θά προεκταθεί μουσικά στην εισαγωγή των άναμνήσεων

(1) Άκόμα μια άνάμνηση του Σαρσαί. (Σημ. του συγγραφέα).

του Κομπραί, — αυτός ό τόνος που δέ μπορεί να άνακοινωθῆ, που μέσα του κλείνεται όλο το μυστικό ένός προσωπικού έμπρεσσιονισμού, δέ χρωματίζει κιόλα το μικρό πεζοτράγουδο το άφιερωμένο στον Μπιζέ για το βράδιασμα και για τον ύπνο;

Σε μερικά χρόνια, όταν κάποιος νεαρός φιλομαθής της Σορβόννης θά προετοιμάση τη διατριβή του «έπί καθηγεσία» πάνω στο έργο του Μαρσέλ Προύστ, το διάβασμα αυτού του κομματιού μπορεί να τον οδηγήση σε μια καταπληκτική άντιπαροβολή των κειμένων, σε μια σύγκριση των πενήντα πρώτων σελίδων του «Σβάν», άπ' όπου θά βγάλη μιάν άξιόλογη συμβολή για τη μελέτη του ψυχικού φαινομένου της μνήμης των εικόπων. Άς μου έπιτραπῆ ένα παράδειγμα. Στα δεκαεφτά του χρόνια ό Προύστ έγραφε:

«Όλοι κοιμήθηκαν μέσ' στο μεγάλο σιωπηλό διαμέρισμα. Μισοανοίγω το παράθυρο για να ιδώ μια τελευταία φορά το άπαλό, το άχνυρόδινο και όλοστρόγγυλο πρόσωπο της φίλης μου της σελήνης. Άγροικώ κάτι σαν τη δροσερή, σαν τη ψυχή άνάσα όλων των πραγμάτων που κοιμούνται, — το δέντρο άπ' όπου ξεσταλιάζει γαλάζιο φώς.»

Και διαβάζω ξανά στον «Σβάν»:

«Άνοιξα το παράθυρο δίχως θόρυβο και κάθισα στα πόδια του κρεβατιού μου: Δεν έκανα σχεδόν καμιά κίνηση, για να μην άκουστή από κάτω. Έξω, τα πράγματα φαίνονταν σαν κρυσταλλωμένα σε μια βουβή ίκεσία μήπως ταράξουν το φεγγαρόφωτο, που έκανε τα πράγματα διπλά σπρώχνοντάς τα, άπλώνοντας μπροστά τους την άντιφεγγιά του, που ήταν πυκνότερη και πιο πηχτή από το ίδιο, και την ίδια ώρα έλέπτυνε και έμεγάλωνε το τοπίο σαν ένα σχέδιο ίσαμε τότε διπλωμένο που το άπλώνουμε. Κάθε πράγμα που του χρειάζονταν να κινηθῆ, κανένα φύλλο καστανιας, έσειόταν. Μά το φρικιάσμα του το μικρόλογο, το πλέριο, γίνονταν ως τις έλάχιστες άποχρώσεις, ως τις στερνές του ευαισθησίες . . .»

Σιωπή νυχτερινής μοναξιάς, άνοιχτό παράθυρο, φεγγαρόφωτο, ό ύπνος των πραγμάτων, μαρμαρυγή δέντρου, όλες αυτές οι εικόνες συνδυασμένες και για πάντα έρμηνευμένες από τον Προύστ, στα δεκαεφτά του χρόνια ζωντανεύουν μέσα του όλόιδες με την ίδια διαδοχική τάξη, με την ίδια συνοχή, με την ίδια άναγκαιότητα, όταν ύστερ' από ένα σάλτο είκοσιπέντε χρόνων όνειρεύεται το παιδικό παρελθόν του. Έννοείται πώς ό συγγραφέας της «Άναζήτησης του Χαμένου Καιρού» δεν έργαζόταν πάνω σε παλιές σημειώσεις. Αυτά τα χει-

ρόγραφα τὰ στραπατσαρισμένα, τὰ σχεδόν δυσανάγνωστα, ἐγὼ τὰ διαφύλαξα. Εἶναι σχέδια ποὺ διασώθηκαν μακριὰ ἀπ' αὐτόν, ἀπο τὴ φθορά, καὶ ἐπιζήσανε σὰν « μάρτυρες » τῶν ἀκατάλυτων ἐντυπώσεων του καὶ τῆς διάρκειας τῆς τέχνης του.

Θὰ μπορούσα νὰ ὀρκιστῶ πὼς στὸν « ἐνοχλητικὸ θόρυβο ποὺ κάνουν τὰ μαχαιροπήρουνα ποὺ καταχτυποῦνται σ' ἓνα διπλανὸ δωμάτιο », φράση γραμμὴν στὰ δεκαπέντε του χρόνια, βλέπω τὴν ἀπήχηση μέσα στὸ « Σβάν », ἀπήχηση κατὰ γράμμα μιᾶς ὑπομονετικῆς ἀναζήτησης, ἢ κι' ἂν ἀκόμα δὲ βρίσκεται, αὐτὸ εἶναι πιὸ θαυμαστό, γιατί σὰ νὰ τὴν ἀκοῦμε . . .

Ἡ προσπάθεια τούτη γιὰ μιὰ προυστική ἐρμηνεία θὰ μπορούσε νὰ θέσῃ μιὰν ἄλλη κριτικὴ ἔρευνα :

Ἄφοῦ ἀπομονώσουμε τὶς ἀπλές εἰκόνες καὶ τὶς πρωταρχικὲς ἐντυπώσεις, θὰ μελετήσουμε τὴ μεταβολὴ τῶν ἐκφραστικῶν μέσων τοῦ συγγραφέα ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἀκρινότερες ἐποχές, τὸ βάθος τῆς μανιέρας του, τὸν πλουτισμὸ τῆς σκέψης του καὶ

τῶν λεκτικῶν του πηγῶν : Στὸ σχέδιο τοῦ 1888 θὰ παραβάσουμε καὶ θὰ προτιμήσωμε τὸ φρέσκο τοῦ 1913, ἢ, γιὰ νὰ μιλήσω σὶ γλῶσσα τῆς μουσικῆς ποὺ ταιριάζει πῶς πολὺ, φτάνουμε δίχως ἄλλο νὰ ποῦμε πῶς στὴ « Revue Lilas » ὁ Προῦστ ἔκανε ἀρπισμούς. Αὐτὲς οἱ παλιὲς ἀσκήσεις ξαναῆρθαν αὐτόματα στὰ δάχτυλά του, ὅταν τὸ τέλος τῆς ζωῆς του βάλθηκε νὰ χύσῃ ὅλη του τὴν ψυχὴ μέσα σὲ μιὰν ἀμετρικὴν καὶ γλυκύτατη συμφωνία, συνθέτοντας τὴν εἰσαγωγὴν τῆς « Ἀναζήτησης τοῦ Χαμένου Καιροῦ ».

Ὅμως πόσες πρωτότυπες « μουσικὲς ἰδέες », πόσες καλότυχες λεπτομέρειες, ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς προσπάθειας τῶν δεκαεπτῶν του χρόνων ! Ἄς ξαναδιαβάσωμε :

« Θεία στιγμή ! Τὰ κοινὰ πράγματα, καθὼς ἡ φύση, τὰ καθαγίασα μὴ μπορῶνται νὰ τὰ νικήσω.

Τὰ ἐντῦσα μὲ τὴν ψυχὴ μου, μὲ εἰκόνες ἐνδόμυχες καὶ μεγαλόπρεπες. Ζοῦν στὸ ἄδυτα ἐνός βωμοῦ σὰν ἀνάμεσα σὲ μιὰ μαγεία. »

Μεταφρ. ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

Γ Ε Ρ Ο Ι

Βραδυάσαμε. Ποιὸς τὸ λπιζε ἀπ' τοὺς δυὸ πὼς τέτοια μοῖρα
μᾶς πρόσμενε ; Στὰ πρῶτα μας τ' ἀξέχαστα ὄνειρά μας,
ποὺ πλάθαμε ἀναπνέοντας τὸ ἀγέρι, τὴν ἀλμύρα
τῆς θάλασσας, θαρούσαμε πὼς θ' ἄργηε κι' ἡ σειρὰ μας

γιὰ νάρθη. Μὰ νὰ ποὺ ὄριμοι γενήκαμε δυὸ γέροι.
Στοὺς ὠμους μας ὑψώνονται ἀργυρόμαλλα κεφάλια,
ποὺ — ἀλίμονο — ἀνεμίζουνε στὸ ἀτέλειωτο τὸ ἀγέρι
γεμᾶτο μῦρα ποὺ ἔρχεται ἀπ' τῆς δύσης τ' ἀκρογιαλία.

Βραδυάσαμε. Στὴν ὄψη μας τὴν πρώτη, χαραγμένη
βαθιά, ἀπομένει κούραση. Καὶ μόνο στὴν καρδιά μας
ἡ ἀγάπη ἀκόμα ἀτέλειωτη κι' ἀκούραστη προσμένει
σὰν τότε τὰ καινούργια μας νὰ ἐνώσει ὄνειράτά μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΟΤΑΡΗΣ

